

O'ZBEK TILIDAGI BA'ZI OLQISH SO'ZLARNING LINGVISTIK TAHLILI

Norqobilova Nigora Uralovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'zbek tilidagi olqish so'zlarning lingvistik xususiyatlari, ularning semantik, pragmatik va madaniy jihatlari tahlil qilinadi. Olqish so'zlar insonlar o'rtasidagi ijobiy munosabatni ifodalovchi nutqiy birliklar sifatida qaraladi. Maqolada olqish so'zlarning shakl, ma'no va vazifasi, shuningdek, ularning xalq og'zaki ijodi va madaniyatdagi o'rni ko'rib chiqiladi.*

Abstract. *This article analyzes the linguistic features of Uzbek greeting words, their semantic, pragmatic and cultural aspects. Applause words are considered as speech units expressing a positive relationship between people. The article examines the form, meaning, and function of words of applause, as well as their place in folklore and culture.*

Kalit so'zlar: *olqish so'zlar, pragmatika, semantika, ijtimoiy-lingvistik birlik, nutq etiki, madaniy konnotatsiya.*

Key words: *greeting words, pragmatics, semantics, socio-linguistic unity, speech etiquette, cultural connotation.*

Har bir xalqning tili uning milliy madaniyati, qadriyati va dunyoqarashining aksidir. O'zbek tili ham xalqning qadimiy an'alariga asoslangan bo'lib, olqish, duo, tilak, la'nat va qarg'ish kabi so'z birliklarini o'zida mujassam etadi. Ularning ichida **olqish so'zlar** alohida o'rin tutadi, chunki ular ijobiy energiya, samimiyat va ezgulikni ifodalaydi.

Olqish (yoki *qarsak*) — biror narsaning qadrlanganligi yoki ma'qullanganligini bildirish uchun ommaviy chapak chalishdir. Olqish qarg'ish so'zining aksi sifatida qabul qilingan. Tomoshabinlar ko'pincha musiqiy [konsert](#), nutq yoki ommaviy [spektakllardan](#) keyin zavqlanganlik belgisi sifatida qarsak chaladi.

Olqish soʻzi [qadimgi turkiy tilda](#) „maqtash, ulugʻlash, duo qilish“ maʼnosini bildiruvchi *alqa*- feʼliga +Ish [ot qoʻshimchasini](#) qoʻshish orqali yasalgan^[1]. Turk-islomiy davlatlar tarixida hukmdorlar uchun tashkil qilingan marosimlarda aytilgan maqtoʻv, rahmat va yaxshi tilaklarga ham alqash deyilgan

Olqish soʻzlar — bu **boshqalarga ezgu niyat, tilak, muvaffaqiyat yoki baraka tilovchi** ifodalar boʻlib, ular ijtimoiy aloqalarni mustahkamlaydi. Ular odatda quyidagi vazifalarni bajaradi:

- ijobiy emotsiyani ifodalash (masalan: *Barakalla!*, *Yashang!*, *Zoʻr boʻldi!*);
- shaxsga yoki jamoaga ruhiy dalda berish;
- ijtimoiy birdamlikni kuchaytirish;
- odob-axloq meʼyorlarini mustahkamlash.

Oʻzbek tilida olqish soʻzlar koʻp hollarda **undov shaklida** boʻladi. Ular semantik jihatdan quyidagi guruhlariga ajratiladi:

1. **Mehnat va muvaffaqiyat bilan bogʻliq olqishlar:**
Barakalla!, *Zoʻr ishlading!*, *Yaxshi qilipsan!*

2. **Sogʻlik va baxt tilovchi olqishlar:**
Sogʻ boʻl!, *Baxtli boʻl!*, *Omad senga yor boʻlsin!*

3. **Ijtimoiy-madaniy marosimlarda ishlatiladigan olqishlar:**
Yangi uyingiz muborak boʻlsin!, *Farzandingiz oq yursin!*

Olqish soʻzlar **kommunikativ-pragmatik birlik** sifatida nutq vaziyatiga qarab turli ohangda aytiladi. Ularning pragmatik maʼnosi **intonatsiya, kontekst va ijtimoiy maqom** bilan chambarchas bogʻliq. Masalan:

- *Barakalla!* — bu soʻz ohangiga qarab ham chin dildan, ham kinoya bilan aytilishi mumkin.
- *Yashang!* — bu soʻz koʻpincha rasmiy yoki jamoat oldidagi nutqda ishlatiladi.

Koʻpchilik olqish soʻzlar **undov soʻzlar yoki feʼl shaklidagi buyruq-gaplar** sifatida ifodalanadi:

- *Omad tilayman!* (1-shaxs feʼl)

- *Baxtli bo'ling!* (buyruq-gap shakli)
- *Barakalla!* (undov shakli)

Ba'zi olqishlar esa **frazeologik birlik** holiga kelgan:

- *Yo'ling ochiq bo'lsin!*
- *Ishing oson bo'lsin!*

Olqish so'zlar o'zbek xalqining **mehmondo'stlik, ehtirom, samimiyat** kabi qadriyatlarini aks ettiradi. Masalan:

- *Noningiz baraka topib, dasturxoningiz to'kin bo'lsin!* — bu xalqning moddiy farovonlik va bag'rikenglikka urg'u beruvchi olqishidir.
- *Oyoqlaringiz yengil kelsin!* — mehmonga nisbatan ezgu tilak sifatida ishlatiladi.

O'zbek tilidagi olqish so'zlar xalqning ma'naviy merosi, nutq madaniyati va ijtimoiy hayotini aks ettiruvchi muhim til birliklaridir. Ular nafaqat tilning semantik boyligini, balki milliy xarakter va dunyoqarashni ham ifodalaydi. Shuning uchun olqish so'zlarni lingvopragmatik va madaniy-lingvistik jihatdan o'rganish o'zbek tilshunosligida dolzarb masalalardan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov, A. (2012). *O'zbek tili stilistikasi*. Toshkent: O'qituvchi.
2. Karimov, S. (2018). *O'zbek nutq madaniyati va etiketi*. Toshkent: Fan nashriyoti.
3. Brown, P., & Levinson, S. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
4. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Olqish>